

Μαρσέλ Γκοσέ

Η θρησκεία δεν είναι πια εξουσία

Η θρησκεία μάς ταυτίζει με τις «άγριες» κοινωνίες και το κράτος μάς διαχωρίζει. Ζήσαμε δεκάδες χιλιετίες θρησκείας εναντίον πολιτικής και μόνο 50 αιώνες πολιτικής εναντίον της θρησκείας. Αυτό τονίζει σε ένα βιβλίο αναφοράς ο άλλοτε συνεργάτης του Καστοριάδη, Μαρσέλ Γκοσέ

Από τους σημαντικότερους γάλλους φιλοσόφους της εποχής μας, ο Μαρσέλ Γκοσέ με αυτό το έργο του, που εκδόθηκε το 1985, έθεσε ξανά το ζήτημα που απασχόλησε τα μεγάλα ονόματα της κλασικής κοινωνιολογικής και φιλοσοφικής σκέψης Νηρκάιμ και Βέμπερ σχετικά με τον ρόλο της θρησκείας στις νεωτερικές κοινωνίες. Στις νεωτερικές κοινωνίες, λέει, οι επικρατούσες θρησκείες δεν σηματοδοτούν την άνοδο, αλλά αντίθετως τη μείωση της ισχύος του θρησκευτικού φαινομένου. Αν όμως έμενε σ' αυτή την κρίση δεν θα έλεγε τίποτα παραπάνω από μια απλή κοινοτοπία. Σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο ο Γκοσέ εξετάζει την άνοδο και την πτώση του θρησκευτικού φαινομένου και το πώς εξηγεί τη μείωση του ρόλου της θρησκείας.

Το τέλος των θρησκειών, λέει, δεν έρχεται επειδή εφθάρη η δυναμική της πίστης, αλλά απέναντί της επειδή τα στοιχεία της επεκτείνονται μέσω της λειτουργίας του κράτους και της πολιτικής στην ίδια την κοινωνία. Οσο κυριαρχούσε η θρησκεία του μύθου ως αμιγής θρησκεία δεν υπήρχε κανένας διαχωρισμός του Θεού από τον πιστό, αφού ο Θεός μπορεί να κάνει οτιδήποτε και ενεργεί άπαξ διά παντός, ενώ δεν υπήρχε και η έννοια της ατομικής πίστης.

Στις αμιγείς προγονικές θρησκείες ο κανόνας της ζωής συγχέεται με τον νόμο της ομάδας. Αντίθετως στις μονοθεϊστικές θρησκείες της αποκάλυψης, η πίστη και η συμπεριφορά εξατομικεύονται. Ο Θεός πλέον ενεργεί στο παρόν και παρ' όλο που εξακολουθεί να είναι απεριόριστα ανώτερος, ο εξα-

τομικευμένος άνθρωπος ισχυροποιείται και αυτός. Αυτή βεβαίως είναι μια παρατήρηση που ίσως ξενίζει, αλλά η περαιτέρω προσηκτική εμβάθυνση στον ισχυρισμό του Γκοσέ την κάνει λιγότερο ασαφή. Η εξατομίκευση και η ισχυροποίηση της θέσης του ανθρώπου, εξηγεί, είναι αποτέλεσμα του πρώτου μεγάλου μετασχηματισμού, αυτού της εμφάνισης του κράτους. Αυτή η εμφάνιση κόβει την ιστορία στα δύο και δημιουργεί μια εντελώς νέα εποχή, την εποχή της πολιτικής. Με το κράτος και την πολιτική ο ιερός χαρακτήρας των πραγμάτων κοινωνικοποιείται ή, με άλλα λόγια, αντί για σχέσεις μεταξύ πραγμάτων που έχουν τη νομιμοποίησή τους στο ιερό, έχουμε σχέσεις μεταξύ ατόμων τα οποία μεταλλάσσονται και λειτουργούν στη βάση των σχέσεων της πολιτικής κυριαρχίας.

Από τη στιγμή που εμφανίζεται η πολιτική και το κράτος, η πορεία είναι προς την αποδυνάμωση της θρησκείας και της εκκλησίας. Μόνο που κατά την ερμηνεία του φιλοσόφου για την αποδυνάμωση της θρησκείας, καίριος και αποφασιστικός είναι ο ρόλος του ίδιου του χριστιανικού μονοθεϊσμού.

Ο χριστιανισμός γίνεται η θρησκεία της εξόδου από τη θρησκεία. Ο Θεός επιβιώνει αν και η εξουσία του έχει ακυρωθεί. Οι οικουμενικές μεγάλες θρησκείες δεν βρίσκονται σε φάση αγόδου της κυριαρχίας τους, αλλά σε διαδικασία εξόδου από αυτήν.

Τι εννοεί όμως ο συγγραφέας όταν μιλάει για την πορεία των θρησκειών προς την αποδυνάμωσή τους. Μήπως εννοεί πως οι άνθρωποι παύουν πλέον να πιστεύουν; Κάθε άλλο. Αυτό καμία

Ο γάλλος φιλόσοφος Μαρσέλ Γκοσέ υποστηρίζει ότι οι μεγάλες οικουμενικές θρησκείες έχουν απωλέσει τον ρόλο τους στη δόμηση του κοινωνικού πεδίου

ΣΤΟΝ ΜΑΗ ΤΟΥ '68

Γεννημένος το 1946, ο Μαρσέλ Γκοσέ ολοκλήρωσε την Παιδαγωγική Ακαδημία και στη συνέχεια σπούδασε φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο της Καν (Caen) με καθηγητή τον Κλοντ Λεφόρ. Επηρεασμένος από την άκρα Αριστερά και τις μαοϊκές ιδέες συμμετείχε ενεργά στο κίνημα του Μάη του '68. Σύντομα όμως και κυρίως με τη συνδρομή του Κλοντ Λεφόρ αποστασιοποιείται όχι μόνο από τη ριζοσπαστική άκρα Αριστερά, αλλά και από τον μαρξισμό. Το 1977 συμμετέχει με τον Κλοντ Λεφόρ, τον Κορνήλιο Καστοριάδη, τον Μιγκέλ Αμπενσουρ και τον Πιερ Κλαστρ στην ίδρυση του περιοδικού «Libre». Το 1980, με πρόταση του Φρανσουά Φιρέ, αναλαμβάνει την αρχισυνταξία του νεοσύστατου τότε «Le Debat» (με διευθυντή τον Πιερ Νορά), που έγινε ένα από τα εγκυρότερα περιοδικά ιδεών στη Γαλλία. Το 1989 εκλέγεται διευθυντής σπουδών στην Ανώτατη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών (EHESS), όπου και διδάσκει μέχρι σήμερα. Στην Ελλάδα, εκτός από το παρουσιαζόμενο έργο από τις Εκδόσεις Πόλις και σε μετάφραση του Αλέξανδρου Κιουπκιολή, κυκλοφορεί ο πρώτος τόμος του έργου του «Η άνοδος της Δημοκρατίας».

MARCEL GAUCHET
Η ΑΠΟΜΑΓΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
ΜΤΦ. ΑΝΤΑ ΚΛΑΜΠΑΤΣΕΑ
ΕΚΔ. ΠΑΤΑΚΗ, 2011,
ΣΕΛ. 456, ΤΙΜΗ: 23 ΕΥΡΩ

σκέψη δεν έχει με τον αριθμό των πιστών. Η πορεία αποδυνάμωσης της θρησκείας είναι το άλλο όνομα της πορείας εμφάνισης της πολιτικής. Η πολιτική ενόπλη εξουσίας και κοινωνίας στη νεωτερικότητα εκφράζει την κατάντηξη του ενιαίου χαρακτήρα του θείου. Μόνο που τώρα αυτή η ενόπλη έχει πολιτικό και όχι θρησκευτικό χαρακτήρα. Την ίδια στιγμή το «τέλος της θρησκείας» δεν σημαίνει το τέλος της ατομικής πίστης, δεν σημαίνει το τέλος της θρησκείας ως κουλτούρας, αλλά το τέλος του ρόλου της να δομεί το κοινωνικό πεδίο. Παίρνοντας ως παράδειγμα τις ΗΠΑ, λ.χ., υποστηρίζει πως εκεί είναι εμφανής η ισχύς της θρησκείας ως κουλτούρας και ταυτόχρονα η αδυναμία της ως δομής, ως εξουσιαστικού μηχανισμού.

Η πολύ ενδιαφέρουσα θέση του Γκοσέ έχει όμως κάποια κενά σημεία και αυτά αφορούν τον πολιτικό χαρακτήρα της ίδιας της εκκλησίας. Η χριστιανική εκκλησία βρίσκεται μέσα στην πολιτική κοινωνία και γι' αυτό είναι υποχρεωμένη να λύνει πολιτικά προβλήματα. Ο κόσμος των θρησκευτικών αξιών δεν είναι ο αυτόνομος κόσμος της κουλτούρας, αλλά κόσμος υπαγόμενος στην πολιτική πρακτική. Στην πολιτική όμως, δυστυχώς, το δικαίωμα δεν είναι οι πολιτισμικές αξίες, αλλά η κυριαρχία και η εξουσία.